

**PALAU DE LA
MÚSICA CATALANA
DESCONEGUT**

Joaquim Borràs i Marta Grassot

PALAU DE LA MÚSICA CATALANA DESCONEGUT

PALAU DE LA MÚSICA CATALANA DESCONEGUT

Col·lecció Catalunya Desapareguda

Primera edició: novembre del 2022

© dels textos: Joaquim Borràs i Marta Grassot

© del pròleg: Lluís Domènech i Girbau

© de les fotografies: diversos autors

© de l'edició: Editorial Efadós

© de la col·lecció Catalunya Desapareguda: Editorial Efadós

EDITORIAL EFADÓS

Carrer d'Edison, 3 - Nau A
Polígon industrial Les Torrenteres
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

Idea original, disseny i fotocomposició:

Editorial Efadós

Col·laboració:

Ajuntament de Barcelona
Fundació Orfeó Català-Palau de la Música Catalana
Arxiu fotogràfic de Barcelona

Amb el suport de:

Generalitat de Catalunya
**Departament
de Cultura**

Assessorament lingüístic:

M. Neus Doncel Saumell

Fotografia de la coberta:

J. Capdevila / CEDOC - Fons Lluís Millet i Pagès i Lluís
M. Millet i Millet

Fotografia de la portadella:

Daniel Studium / CEDOC - Fons fotogràfic Orfeó Català

Acrònims:

AFB (Arxiu fotogràfic de Barcelona)
ANC (Arxiu Nacional de Catalunya)
CEDOC (Centre de Documentació de l'Orfeó Català)

ISBN 978-84-19239-40-2

DL B-18319-2022

Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública
o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb
l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per
la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment
d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de
Drets Reprogràfics) - www.cedro.org

Sumari

Pàg. 6

PRÒLEG

Arquitectura i música: espai i temps

Pàg. 8

INTRODUCCIÓ

L'Orfeó Català i la casa dels cants

Pàg. 12

ORIGEN I CONSTRUCCIÓ (1891-1911)

Del somni a la realitat

Pàg. 66

CONSOLIDACIÓ

I CONFLICTE BÈL·LIC (1912-1939)

De l'època d'esplendor a la Guerra Civil

Pàg. 98

ANYS DIFÍCILS I REPRESA (1939-1957)

Postguerra, dictadura i nous temps

Pàg. 142

RECUPERACIÓ I BASES DE FUTUR (1958-1975)

Noves fites i retorn de les grans figures

Pàg. 184

ÍNDEX D'IMATGES

Pròleg

ARQUITECTURA I MÚSICA: ESPAI I TEMPS

Lluís Domènech i Girbau, doctor arquitecte

Aquest llibre «històric» sobre el Palau em trasllada evocadorament als moments fundacionals, tan vitals per a la nostra cultura, i en particular a les reflexions que devia fer Lluís Domènech i Montaner sobre el full en blanc que tenia a la taula l'any 1905 amb l'encàrrec de projectar una gran sala de concerts. També recordo, respecte a aquesta actitud activa de l'arquitecte, l'any 1995, quan vaig impartir a l'Escola d'Arquitectura un curs monogràfic sobre Domènech i Montaner, en el qual una pràctica consistia a visitar amb els alumnes el Palau i que ells en fessin un treball interpretatiu. Era una altra manera de «veure» el Palau, a través de les seves preguntes i interpretacions. Era molt

típic dels estudiants indagar a fons sobre «el perquè de tot plegat», és a dir, què pretenia Domènech, al marge de solucionar una sala de concerts i els serveis per a l'Orfeó, i entre els estudiants i jo hi va haver un acord ràpid: Domènech volia fer «arquitectura» més enllà del mer encàrrec, volia transcendir el problema funcional, i amb els recursos espacials i ornamentals tractava de crear un ambient suggeridor amb l'objectiu principal del projecte, per no dir únic, d'escoltar música.

Domènech, recordant velles lliçons del seu mestre Llorens i Barba, confiava en el poder de la psicologia i les seves relacions amb la «percepció», i intentava assolir un objectiu aparentment senzill: que el públic oient del Palau quedés submergit en el món il·lusori en el qual s'identificava la forma arquitectònica amb la forma musical.

Tanmateix, vaig creure que, també, Hermann von Helmholtz (1821-1894), el savi que va relacionar el món de les ciències, de l'òptica i de l'acústica amb la filosofia de la percepció, hi podia haver influït, ja que Domènech havia comprat els seus llibres, en versió francesa, a París l'any 1867. La relació «ambient visual-percepció musical» era la prioritat, al meu entendre, de Domènech. La concreció de la primera part d'aquesta relació era el Palau, que suggeria l'ambient «d'un bosc amb llum de capvespre», com han indicat alguns crítics. Era una realitat poètica plausible en el context del Romanticisme, la més adequada per ser identificada.

La segona part buscava una relació més directa amb la percepció musical recolzant en un principi comú a l'arquitectura i a la música: la relació «espai-temps», mitjançant la creació de «diafragmes», elements que són travessats, formant part d'una tramoia escenogràfica (l'espai) amb la qual es crea el dinamisme espacial (el temps), el moviment que fem quan som al Palau, qualitat compartida amb la música.

ENRIC CASTELLÀ / CEDOC - Fons FOTOGRAFIC DEL PALAU DE LA MÚSICA CATALANA

Introducció

L'ORFEÓ CATALÀ I LA CASA DELS CANTS

Joaquim Borràs i Marta Grassot

El Palau de la Música Catalana és, sens dubte, una de les sales de concerts més emblemàtiques del nostre país. La seva trajectòria centenària porta escrita en les seves pedres la història cultural, política i social des del 1908, i l'Orfeó Català, com a artífex del Palau, n'és el màxim representant. Altrament, el Palau no solament és història viva, sinó també un dels màxims exponents de l'arquitectura modernista de Lluís Domènech i Montaner, que va saber resoldre amb èxit les necessitats que tenia l'Orfeó per al seu nou estatge. Així, es creà un espai majestuós on Domènech

i Montaner feu brillar el seu geni arquitectònic, modelant un espai on es fusionaven les diferents arts del moment, vitralls, mosaics i pedra esculpida, que fan del Palau una de les joies modernistes que cal redescobrir amb aquest llibre.

Dins aquesta caixa de música de més de cent anys ressona la història de la música catalana: intèrprets, directors i grans estrenes, sense oblidar molts altres actes culturals i polítics que s'esdevingueren a la sala de concerts. Tot això ho hem pogut recollir a través del patrimoni fotogràfic, que hem seleccionat per mostrar imatges d'espais inèdits desapareguts i alguns episodis colpidors d'aquells anys. En total han estat unes 167 fotografies d'autors tan

FREDERIC BALLELL / AFB - Fons EDITORIAL LÓPEZ

FESTA D'INAUGURACIÓ

A la pàgina anterior, vista general de la Sala d'Audicions –encara no apareix la denominació «Palau de la Música Catalana»– el dia de la Festa de Benedicció i estrena, el 9 de febrer del 1908. La festa constà d'una benedicció a càrrec del cardenal Casañas, de la inauguració oficial i del concert de l'Orfeó Català, acompanyat pel nou orgue.

ASSEMBLEA DE SOCIS

Fèlix Millet i Maristany, president de l'Associació Orfeó Català, intervé en un moment de l'assemblea de socis, en què es feia un repàs tant de l'activitat de l'Orfeó Català com de l'Associació. Fèlix Millet fou president entre el 1951 i el 1967, en un moment d'impuls artístic al Palau de la Música i amb un registre entorn de tres mil socis a l'entitat.

XAVIER BRANGULÍ / CEDOC - Fons LLUÍS MILLET I PAGÈS | LLUÍS M. MILLET I MILLET

reconeguts com Frederic Ballell, Josep i Xavier Brangulí, Josep M. Sagarra, Josep Postius, Pau Audouard Deglaire o Carlos Pérez de Rozas.

Per fer aquesta selecció hem consultat els fons fotogràfics, principalment, del Centre de Documentació de l'Orfeó Català, de l'Arxiu Fotogràfic de Barcelona, de l'Arxiu Nacional de Catalunya o de l'Arxiu Àlicia de Larrocha.

El volum, dividit en quatre capítols, ressegueix cronològicament quatre etapes ben diferenciades històricament parlant. La primera, compresa entre el 1891 i el 1911, se centra en la fundació de l'Orfeó Català i la construcció del Palau de la Música Catalana amb els seus primers concerts de música simfònica i de cançó popular catalana. A aquesta època corresponen també la creació de la *Revista Musical Catalana* o la celebració de la Festa de la Música Catalana. La segona és l'emmarcada

entre els anys 1912 i 1936, de consolidació musical, quan el Palau es convertí en una de les sales de concerts més significatives, on arribaren els corrents innovadors del moment, tot mostrant el nivell creatiu dels compositors catalans d'aquella època.

Segueix el llibre amb una tercera etapa marcada per la fi de la Guerra Civil i la postguerra, del 1939 al 1957, quan el Palau fou testimoni i víctima de l'actuació de grups nazis i agrupacions falangistes. Malgrat l'empobriment musical d'aquests anys, a finals de la dècada dels quaranta s'albiren els primers brots amb la reaparició de l'Orfeó Català, la creació de l'Orquestra Municipal de Barcelona i el debut de nous intèrprets. Finalment, una última etapa entre els anys 1958 i 1975, la qual vindrà impulsada pel ressorgiment de noves entitats musicals que consolidaren la sala com un referent de grans artistes nacionals i internacionals.

AUTORIA DESCONEGUDA / CEDOC - FOTIS LLUÍS MILLET I PÀGÉS I LLUÍS M. MILLET I MILLET

ORIGEN I CONSTRUCCIÓ (1891-1911)

Del somni a la realitat

El període del 1891 al 1903 correspon als anys decisius de la fundació de l'Orfeó Català i als seus primers passos artístics. L'entitat fou fundada el 6 de setembre del 1891 per Lluís Millet i Amadeu Vives en resposta a l'emmirallament dels cors internacionals que participaren en l'Exposició Universal de Barcelona del 1888, amb l'afany de superar la decadència dels cors claverians i en el context del ressorgiment del catalanisme polític i cultural.

En un principi, l'Orfeó Català va néixer només amb una secció masculina, però la visita de la Capella Nacional Russa el 1895, amb veus mixtes, va fer obrir els ulls per a l'ampliació amb les seccions de nens (1895) i de «senyorettes» (1896).

L'any 1897, l'Orfeó, representat per la secció masculina, actuà per primera vegada en el Concurs Internacional de Niça, en el qual se li va concedir el primer Premi de Lectura a Vista i altres mencions especials. Quant a la projecció exterior, quatre anys més tard (1901) tindria lloc l'excursió artística a Montpeller, Marsella i Perpinyà, una mostra de la seva maduresa, assolida en ampliar el seu radi d'actuació.

Aquesta vocació per la internacionalització del projecte musical es combinà amb un tret que sempre més ha definit la trajectòria de l'entitat, que és la

CAP AL GRAN REPERTORI

A la pàgina anterior, retrat de l'Orfeó Català al Teatre Líric amb motiu del Concert extraordinari de música coral religiosa el 4 d'abril del 1897. En aquesta ocasió s'interpreta- ren obres polifòniques, un camí que era coherent amb el pensament de Lluís Millet sobre la recuperació del patrimoni musical.

PRESENCIA AL TERRITORI

Una comitiva de cantaires marxa cap al monestir de Poblet des de l'Espluga de Francolí per lliurar a la Unió Catalanista una nova bandera el 1903. S'hi estrenà «La nostra bandera», de Lluís Millet, sobre una poesia de Joan Maragall. A la pàgina 17, la secció d'homes de l'Orfeó Català desfila pels carrers de Terrassa el 1896.

AUTORIA DESCONEGUDA / CEDOC - FOTIS FOTOGRAFIC ORFEO CATALA

presència i el fort arrelament al territori català per oferir concerts amb el seu repertori tradicional i popular.

Un fet extramusical s'esdevingué el 1900, quan unes denúncies intencionades contra l'Orfeó per un suposat frau de l'entitat al fisc provocaren l'embargament de la senyera, un fet matusser que va reforçar encara més el significat patriòtic de l'entitat.

El prestigi artístic i la qualitat musical de l'Orfeó assoliren un gran moment el 30 de març del 1900, quan actuà per primera vegada al Gran Teatre del Liceu amb la interpretació de la *Novena simfonia* de Beethoven. Era la primera vegada que l'obra s'interpretava sencera a Barcelona. Igualment, aquesta connexió internacional s'esdevindria amb la col·laboració de Richard Strauss en el concert del 6 de març del 1901 amb la interpretació del motet a setze veus *Der Abend (Cap al vespre)*, sota la batuta del mateix compositor.

L'any 1904 s'esdevingueren grans fites per a l'Orfeó Català, entre les quals sobresurt l'adquisició dels terrenys per al futur Palau de la Música Catalana, la fundació de la *Revista Musical Catalana* i la creació de la Festa de la Música Catalana. Fou Joaquim Cabot i Rovira, president de l'entitat des de 1902, qui assumí el repte de construir una seu pròpia de l'entitat. L'encàrrec es feu a Lluís Domènech i Montaner, un dels arquitectes més importants del moment i un dels principals protagonistes del modernisme català.

El 10 d'abril del 1905 començaren les obres de l'edifici i, amb solemnitat, el dia 23 d'abril del mateix any, dia de Sant Jordi i de la Pasqua de Resurrecció, es col·locà la primera pedra. Per afrontar la despesa de la seva construcció, s'emeteren sis mil obligacions de 100 pessetes – atorgades en títols de 100 i 500 pessetes –, cadascuna de les quals foren sufragades per subscripció popular entre